

Rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus

Toiminnallisena opinnäytetyönä toteutettu kouluvierailu Raahen Merikadun koululle, aiheena rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus.

Leppänen, Enni & Leskelä, Katariina

2/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Leppänen, Enni & Leskelä, Katariina

Julkaisun nimi: Rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus

Opinnäytetyön muoto: Toiminnallinen opinnäytetyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Pekka Björk

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Halusimme tehdä opinnäytetyön poliisin ennalta estävän työn näkökulmasta suunnattuna yläasteikäisille nuorille. Saimme opinnäytetyöllemme aiheen poliisimieheltä, joka työskentelee Raahessa Ankkuri-tiimissä. Hän puolestaan oli kysellyt Merikadun koulun rehtorilta, että mitkä aiheet voisivat olla kiinnostavia ja ajankohtaisia. Sieltä yhtenä aihe-ehdotuksena tuli rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus.

Käsityksemme mukaan monet nuoret ajattelevat, että koska he eivät ole vielä täyttäneet rikosoikeudellisuuden vastuun ikärajaa, eivät he olisi myöskään korvausvelvollisia aiheuttamistaan vahingoista. Rikosoikeudellinen vastuikäraja on Suomessa 15 vuotta. Se tarkoittaa siis sitä, että alle 15-vuotiasta ei voi Suomessa tuomita rikoksesta. Vahingonkorvausvastuu on kuitenkin alle 15-vuotiaillakin. Opinnäytetyömme keskeisiksi käsitteiksi muodostui rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus.

Opinnäytetyömme on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyönä. Opinnäytetyömme teoriapohja avaa käsitteitä rikos, rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus. Lisäksi teoriapohjassa käsitellään sovittelua, lastensuojelua ja poliisin ennalta estävää toimintaa. Teoriapohjan lähteinä on hyödynnetty oikeuskirjallisuutta ja oikeuslähteitä.

Opinnäytetyömme produktina syntyi diaesitys Rikosoikeudellisesta vastuusta ja vahingonkorvausvelvollisuudesta. Esityksessä käsitellään sovittelua, lastensuojelua ja poliisin ennalta estävää työtä, koska ne linkittyvät läheisesti käsittelemäämme aiheeseen. Pidimme oppitunnin diaesityksemme pohjalta Raahen Merikadun koululla yläkouluikäisille nuorille. Oppitunnin lopuksi keräsimme palautetta oppitunnista.

Opinnäytetyömme tuloksena syntynyt diaesitys on mahdollista hyödyntää poliisin ennalta estävässä toiminnassa. Olemme testanneet esityksen käytännössä ja olemme sen hyväksi havainneet. Koska opinnäytetyömme on julkinen, voivat diaesitystä hyödyntää myös muut yläkouluikäisten kanssa työskentelevät.

Sivumäärä: 31

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Helmikuu 2024

Avainsanat: ankkuritoiminta, ennalta estävä toiminta, nuoret, poliisi, rikos, rikosoikeudellinen vastuu, sovittelu, syyntakeeton, syyntakeinen, vahingonkorvausvelvollisuus, vahinko,

ABSTRACT

Authors: *Leppänen, Enni & Leskelä, Katariina*

Title of publicaton: *Criminal liability and liability for damages*

Type of thesis: Practice-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Pekka Björk

Degree: Bachelor of police services

We wanted to do a thesis focusing on preventive work by the police for upper secondary school-age youths. We received the topic for our thesis from a police officer working in the Ankkuri team in Raahe, Finland. He had inquired with the principal of Merikatu School about topics that could be interesting and relevant, and one of the suggested topics was criminal responsibility and liability for damages.

In our understanding, many youths under the age of 15 have a mistaken belief that if there is no criminal responsibility, there is also no liability for damages. The legal age for criminal responsibility in Finland is 15 years, meaning that individuals under 15 cannot be convicted of a crime. However, liability for damages exists even for those under 15. The central concepts for our thesis became criminal responsibility and liability for damages.

Our thesis was carried out as a practical thesis. The theoretical framework of our thesis introduces concepts such as crime, criminal responsibility, and liability for damages. Additionally, the theoretical background covers mediation, child protection, and police preventive work. Legal literature and legal sources were utilized as references in the theoretical framework.

The product of our thesis is a slide show presentation on Criminal Responsibility and Liability for Damages. The presentation addresses mediation, child protection, and police preventive work, as they are closely related to our topic. We conducted a lesson based on our slide show presentation at Merikatu School in Raahe for upper secondary school-age youths. Feedback was collected at the end of the lesson.

The resulting slide show presentation from our thesis can be utilized in police preventive activities. We have tested the presentation in practice and found it effective. As our thesis is public, others working with upper secondary school-age youths can also benefit from the slide show presentation.

Pages: 31

Month and year of review: February 2024

Keywords: anchor, preventive action, youth, police, crime, criminal liability, mediation, liability for damages, damage

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	1
2 Rikos	3
2.1 Tunnusmerkistön mukaisuus.....	3
2.2 Oikeudenvastaisuus.....	3
2.3 Syyllisyys	4
3 Rikosoikeudellinen vastuu.....	5
3.1 Rikosoikeudellinen vastuu Suomessa	6
3.2 Rikosoikeudellinen vastuu muualla Euroopassa.....	6
4 Vahingonkorvausvelvollisuus	7
4.1 Vahingonkorvausvastuun edellytykset	7
4.2 Alle 18-vuotiaan vahingonkorvausvelvollisuus.....	8
4.3 Rikollisella teolla aiheutettu vahinko.....	8
5 Sovittelu.....	9
6 Poliisin ennalta estävä toiminta	10
6.1 Ankkuritoiminta	10
6.2 Lastensuojelu.....	11
7 Opinnäytetyön toteutus	12
7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö.....	12
7.2 Produktin suunnittelu.....	12
7.3 Produktin tuottaminen	13
8 Kouluvierailu	14
8.1 Kouluvierailun suunnittelu	14
8.2 Kouluvierailun toteutus.....	16
9 Palaute ja itsearviointi	17
9.1 Palaute oppilailta.....	17
9.2 Kyselyn luotettavuus	19
9.3 Itsearviointi kouluvierailusta	19
10 Pohdinta	20
LÄHTEET	21

LIITE 1 Diasarja rikosoikeudellisesta vastuusta ja vahingonkorvausvelvollisuudesta	24
LIITE 2 Kyselylomake	31

1 JOHDANTO

Kun aloimme miettimään opinnäytetyömme aihetta, päällimmäisenä mieleemme nousi ajatus siitä, että haluamme tehdä opinnäytetyön, jonka tiimoilta saisimme olla poliisin ennalta estävän työn parissa. Halusimme, että aihe olisi ajankohtainen ja sellainen, joka olisi suunnattu alle 15-vuotiaille. Keskustelimme työkavereidemme kanssa ja pohdimme yhdessä aihetta opinnäytetyöllemme. Kun kerroimme, että haluamme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, joka liittyy nuoriin, niin yksi työkavereistamme otti yhteyttä Raahen alueen vastuurehtoriin ja kysyi, olisiko hänellä jokin tietty aihe, josta haluaisi kouluvierailun. Hän ehdotti monien kestoaiheiden lisäksi rikosoikeudellista vastuuta ja vahingonkorvausta, sillä monilla on virheellinen käsitys aiheesta.

Myös oma ajatuksemme on, että suurimmalle osalle kouluikäisistä nuorista tämä aihealue on ikätasoonkin nähden hyvin epäselvä. Koemme tärkeänä, että myös nuorten vastuut ja velvollisuudet tulisivat entistä selvemmäksi ja auttaisivat näin myös heitä ymmärtämään toimintansa vastuut ja mahdolliset seuraukset. Päädyimme valitsemaan aiheeksi siis ”rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus”.

Käsityksemme mukaan monilla nuorilla on virheellinen käsitys siitä, että jos ei ole vielä rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan, ei olisi myöskään korvausvelvollinen aiheuttamistaan vahingoistaan. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa, sillä jokainen on vastuussa aiheuttamistaan vahingoista ja velvollinen korvaamaan ne itse.

Työmme tavoitteena on lisätä nuorten ymmärrystä vahingonkorvauksesta sekä siitä, että ennen rikosoikeudellisen vastuun ikärajaa nuorilla on vastuunsa tekemisistään. Rikollisilla teoilla on aina seurauksensa, mikä voisi olla ydinviestimme nuorille. Tavoitteenamme on nimenomaan lisätä tietoisuutta ja tätä kautta pyrkiä ennalta ehkäisemään mahdollisia rikollisia tekoja ja niistä aiheutuvia vahinkoja. Ajattelemmekin, että aktiiviseen ja kunnolliseen kansalaisuuteen kasvattaminen on yhteiskunnan ydintehtäviä, johon pyrimme osaltamme osallistumaan.

Koemme, että opinnäytetyömme on tärkeä osa nuorten laillisuuskasvatusta, sillä se lisää nuorten tietoisuutta rikosoikeudellisesta vastuusta ja vahingonkorvauksesta. Valitsemallamme opinnäytetyön aiheella pääsemme perehtymään itsekin syvällisemmin sekä ajankohtaiseen että tärkeään aiheeseen.

Nuorten pahoinvoinnin kasvaessa on myös nuorten tekemät rikokset kasvaneet merkittävästi. Nuorilla on usein liian vähän tietoa rikosten seurauksista ja korvausvelvollisuudesta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä etenkin nuorten tietoisuutta heidän vastuustaan ja siten pyrkiä ennaltaehkäisemään nuorten tekemiä rikoksia. Opinnäytetyötämme voi hyödyntää niin opettajat kuin koulupoliisitkin.

Opinnäytetyömme on täysin julkinen.

2 RIKOS

Rikosvastuulla on useita eri edellytyksiä, joiden pitää täytyä, jotta kyseessä olisi rikos. Rikos on totuttu määrittelemään seuraavalla tavalla: ”Rikos on tunnusmerkistön mukaisesti oikeudenvastainen tekijässään syyllisyyttä osoittava teko” (Tapani 2016, 7). Määritelmän mukaisesti rikos voidaan siis jakaa kolmeen osaan, joihin paneudutaan erikseen alempana.

2.1 Tunnusmerkistönmukaisuus

Rikoksen kolmiportainen rakennemalli lähtee tunnusmerkistömukaisuudesta. Rikos pitää olla siis säädetty rangaistavaksi laissa. Jos rikoksentekijän teko ei täytä mitään rikoslaissa tai muussa lainsäädännössä säädettyä rikostunnusmerkistöä, ei kyseessä voi silloin olla rikos. (Melander 2010, 88.)

Teko pitää olla myös teonhetkellä laissa rangaistavaksi säädetty teko. Rikoksesta annetaan rangaistus tekohetkellä olleen lainsäädännön mukaisesti, ellei teon jälkeen ole säädetty uutta lakia, jonka mukaan teosta olisi säädetty lievempi rangaistus kuin tekohetkellä olleen lainsäädännön mukaan. Rikos on laissa rangaistavaksi säädetty teko tai laiminlyönti, johon syyllistynyt voidaan tuomita rangaistukseen, joita ovat esimerkiksi sakkoja vankeusrangaistus. Rangaistus on seuraus lain rikkomisesta.

2.2 Oikeudenvastaisuus

Toiseksi rikoksen rakenteena on oikeudenvastaisuus. Tehdyn teon pitää olla oikeudenvastainen eli ei sallittu teko. Normaalityypisessä tunnusmerkistön mukainen teko on myös oikeudenvastainen. (Melander 2010, 89.) Eri lainsäädännöillä on pyritty turvaamaan ihmisten oikeushyviä. Esimerkiksi Suomen rikoslaissa (39/1889) on säädetty henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten tunnusmerkistöjä. Näin ollen esimerkiksi tappo (RL 21:1) suojaaa ihmisten henkeä. Ja tappo on tunnusmerkistönmukainen ja oikeudenvastainen teko.

Miettiessä rikoksen oikeudenvastaisuutta, pitää kuitenkin ottaa huomioon, että oliko teko kielletty juuri niissä olosuhteissa, joissa teko tehtiin. On olemassa muutamia oikeuttamisperusteita, joiden mukaan tehty teko ei ole rikos, vaikka se olisikin tunnusmerkistön mukainen teko.

Rikoslain 4. luvussa on säädetty erilaisista vastuuvapausperusteista. Yksi näistä on hätävarjelutilanne. Hätävarjelutilanne voi tehdä teosta oikeudenmukaisen. Hätävarjelutilanteessa jokaisella on

oikeus puolustaa itseään jopa voimakeinoin, mutta tilanteessa on kyettävä arvioimaan hyökkäyksen laatu ja voimakkuus sekä muut olosuhteet (rikoslaki 4:4). Kyseessä pitää olla uhkaava oikeudeton hyökkäys, jolloin hätävarjelu on sallittua.

Toinen vastuuvapausperuste on pakkotila, josta säädetään rikoslain 4.luvun 5§. Pakkotilalla voidaan suojella monenlaisia oikeushyviä. Kuten hätävarjelutilanne, myöskään pakkotila ei automaattisesti vapauta henkilöä vastuusta, vaan tilanne arvioidaan tapauskohtaisesti olosuhteet huomioon ottaen. Pakkotila tarkoittaa siis tilannetta, jossa oikeudellisesti suojattua etua pyritään pelastamaan tai suojelemaan toisen oikeudellisesti suojatun edun kustannuksella. Pakkotila voi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö pakenee vaikka pahoinpitelijää ja joutuu rikkomaan jostain rakennuksesta ikkunan tai muita rakenteita päästäkseen turvaan.

2.3 Syyllisyys

Kolmantena rikoksen rakenneopin portaana on syyllisyys. Teon tulee osoittaa tekijässään syyllisyyttä, jotta hänet voidaan tuomita rikoksesta. Tekijän tulee olla siis tehnyt teko tahallisesti tai tuottamuksellisesti. Rikoslaisissa on säädetty erikseen tahallisuudesta ja tuottamuksesta. Rikoslain 3 luvun 6§ mukaan tahallisuus tarkoittaa, että tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen tai pitänyt seurausta varmana tai varsin todennäköisenä.

Rikoslain 3 luvun 7§ säädetään tuottamuksesta. Tuottamuksella tarkoitetaan, että tekijä ei ole tarkoittanut seurauksen syntymistä, vaan hän on rikkonut häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvoitetta, vaikka hän olisi sitä voinut noudattaa. Jos teko on ollut tapaturma, eli äkillinen ja odottamaton tapahtuma, se ei osoita tekijässään syyllisyyttä, joten teko ei ole rikos, eikä näin ollen ole rangaittava.

3 RIKOSOIKEUDELLINEN VASTUU

Rikosoikeudellinen vastuu tarkoittaa sitä, että rikoksen tekijä voidaan tuomita tehdystä rikoksesta rangaistukseen. Rikosoikeudellisen vastuun edellytyksenä on se, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt 15 vuotta ja hän on syyntakeinen (Tapani 2016, 156–158). Suomen rikoslain (1889/39) 3.luvun 4 § on säädetty vastuuiärajasta ja syyntakeisuudesta. Säännös ilmaisee ajatuksen, jonka mukaan rangaistusvastuu edellyttää rikoksen tekijältä riittävää psyykkistä ja henkistä kypsyttä. Tähän voi vaikuttaa tietyt psyykkiset sairaudet, tekijän nuori ikä tai tilapäiset poikkeavuustilat. (Melander 2010, 102.)

Henkilö on siis syyntakeinen silloin, kun hän on rikoksen tekohetkellä täyttänyt 15 vuotta ja on henkisesti terve ja kypsä. Henkilön tulee siis ymmärtää tekojensa seuraukset ja hallita omaa käyttäytymistään oikein. Kun tekijä on syyntakeinen, hän on rikosvastuussa tekemisistään ja hänet voidaan tuomita rikoksesta rangaistukseen, sakkoon tai vankeusrangaistukseen.

Tekijää ei tuomita rikosoikeudelliseen rangaistukseen, jos hän on rikoksen tekohetkellä syyntakeeton. Syyntakeettomuudella viitataan yleisesti mielentilaan ja psyykkisiin häiriöihin, sekä tekijän ikään. Suomessa rikoslaisissa on säännös syyntakeettomuudesta, jonka mukaan tekijä on syyntakeeton, jos hän ei tekohetkellä kykene mielisairauden, syvän vajaamielisyyden taikka vakavan mielenlenterveyden tai tajunnan häiriön vuoksi ymmärtämään tekonsa tosiasiallista luonnetta tai oikeudenvastaisuutta taikka hänen kykynsä säädellä käyttäytymistään on sellaisesta syystä ratkaisevasti heikentynyt. (Melander 2010, 103.) Syyntakeeton henkilö toimitetaan tahdosta riippumattomaan sairaalahoitoon.

Syyntakeettomuuden ja syyntakeisen väliin sijoittuu alentuneen syyntakeisuuden luokka, joka on ennen kulkenut nimellä ”täyttä ymmärrystä vailla”. Alentunut syyntakeisuus on yksi rangaistusasteikon lieventämisperusteista, josta säädetään rikoslain 3 luvun 4§:ssä. Alentunut syyntakeisuus on käsillä, jos tekijän ymmärryskyky on merkittävästi alentunut, mutta hän ei ole täysin ymmärtämätön tekemisistään. Kontrollikyvyn alentuminen voi myös johtaa alentuneeseen syyntakeisuuteen. Tuomioistuin arvioi mielentilatutkimusten perusteella syyntakeisuudesta. (Melander, 2021)

Alle 15-vuotiaat ovat ikänsä puolesta syyntakeettomia, joten heitä ei voida tuomita rikoksesta rangaistukseen. Kuitenkin alle 15-vuotiaiden tekemiä rikollisia tekoja voidaan tutkia esitutkinnassa. Esitutkinnassa voidaan selvittää, onko yli 15-vuotias ollut mukana osallisena teossa. Tämän lisäksi voidaan selvittää teolla menetetyt omaisuuden takaisin saamista tai vahingonkorvauksen määrää, menettämisseuraamuksen edellytysten selvittämistä tai epäiltyyn kohdistuvien lastensuojelun tai muiden toimenpiteiden selvittämiseksi. (Esitutkintalaki 3:5)

3.1 Rikosoikeudellinen vastuu Suomessa

Suomessa rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on 15 vuotta. Henkilö ei ole rikosoikeudellisesti vielä vastuussa täytettyään 15 vuotta, vaan vasta seuraavana päivänä syntymäpäivästään. Mikäli henkilö tekee rikostunnusmerkistön täyttävän teon alle 15-vuotiaana, hän ei joudu teostaan oikeudelliseen vastuuseen (Tapani 2016, 156). Alle 15-vuotiaat ovat siis syyntakeettomia.

Suomessa vastuukäraja on ollut sama liki sadan vuoden ajan. Viime aikoina on keskusteltu paljon siitä, pitäisikö rikosoikeudellista vastuukäraa laskea. Suomessa alaikäisten ja alle 15-vuotiaiden rikollisuus on kasvanut merkittävästi. Oikeusministeri Leena Meri on sitä mieltä, että Suomen tulisi laskea vastuukäraa vuodella, eli laskea rikosoikeudellinen vastuukäraja 14 vuoteen. Meri perustelee asiaa sillä, että katujengit yrittävät houkutella alle 15-vuotiaita mukaan rikollisiin tekoihin, mm huumausaineiden myyntiin. (Nurmi, 2023)

Oikeustieteen apulaisprofessori, rikosoikeuden dosentti Tatu Hyttinen on taas erimieltä. Hyttisen mielestä vastuukärajaa ei tulisi laskea ja uskoo, että monet muutkin rikosoikeustieteilijät ovat samaa mieltä. Hyttinen kertoo, että arvioimme helposti lapsia omasta näkökulmastamme, kuinka hahmotamme maailmaa. Lapsilla ei ole samanlaista syyseuraussuhteita, kuin aikuisilla. Hyttinen kuitenkin kertoo, että tuomioistuimien voisi tapauskohtaisesti harkita henkilön kypsyttä ymmärtää tekojensa syyseuraussuhteet. (Koutonen & Manninen, 2022)

3.2 Rikosoikeudellinen vastuu muualla Euroopassa

Rikosoikeudellisen vastuun ikäraja vaihtelee erimaissa. Useissa Euroopan maissa rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on 14 vuotta, mutta kaikissa Pohjoismaissa ikäraja on 15 vuotta (Melander, 2023). Rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on joissakin maissa sidoksissa rikosnimikkeeseen. Esimerkiksi Irlannissa vakavissa rikoksissa, kuten murhassa, vastuukäraja on 10 vuotta. Puolassa rikosoikeudellinen vastuukäraja on 17 vuotta, mutta joissakin erikseen laissa määritellyissä rikoksissa 15 vuotta. Ranskassa ei ole säädetty absoluuttista alaikärajaa sille, milloin rikosoikeudellinen vastuu alkaa, mutta lapsen katsotaan yleensä olevan 8–10-vuotiaana kykenevä ymmärtämään tekojensa seuraukset. (Children rights international network.)

YK:n lastenoikeuksien yleissopimuksen 40 artikla kehottaa sopimusmaita asettamaan ikärajan sille, milloin rikosoikeudellinen vastuu alkaa. Artiklassa ei ole annettu alaikärajaa, mutta sopimusta valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea (UNCRC) antamassaan yleiskommentissaan numero 24 kehottaa sopimusmaita nostamaan rikosoikeudellisen vastuun ikärajan 14 vuoteen, sillä se katsoo lapsen kehityksen ja neurotieteen alalta tehtyjen tutkimusten valossa, että tätä nuoremmat lapset

eivät ole kykeneväisiä ymmärtämään tekojensa seurauksia (Committee on the Rights of the Child, 2019, 6).

4 VAHINGONKORVAUSVELVOLLISUUS

Jokainen ikään katsomatta, on vahingonkorvausvelvollinen aiheuttamastaan vahingosta. Miten tämä vahingonkorvausvelvollisuus muodostuu ja millä edellytyksillä? Kuka on vastuussa alaikäisen aiheuttaman vahingon vahingonkorvauksista?

Vahingonkorvauslain 2 luvun 1 §:n mukaan se, joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon on velvollinen sen korvaamaan. Vahingonkorvauslain säännökset eivät määrittele, mitä tahallisuus ja tuottamus vahingonkorvauslaissa tarkalleen ottaen tarkoittavat, vaan määrittely on jäänyt oikeuskäytännön ja -tieteen tehtäväksi. Vahingonkorvauslaissa tahallisuuden ja tuottamuksen rajanveto ei ole kuitenkaan kovin merkityksellinen vahingonkorvausvastuun muodostumisessa. (Ståhlberg & Karhu 2020, 89, 90.)

4.1 Vahingonkorvausvastuun edellytykset

Jotta aiheuttamastaan vahingosta on vahingonkorvausvelvollinen, tulee tiettyjen edellytysten täytyä vahingon aiheutumisen hetkellä. Näitä edellytyksiä ovat tuottamus, syy-yhteys, ennalta-arvattavuus ja vahinko. Jos jokin näistä edellytyksistä puuttuu, ei vahingonkorvausvastuun edellytykset täyty.

Näistä edellytyksistä tuottamus tarkoittaa, että vahingon aiheuttaja on laiminlyönyt tilanteen vaatiman huolellisuusvelvoitteen. Huolellisuusvelvollisuutta arvioidaan sen mukaan, mitä vahingonaiheuttaja sillä hetkellä tietää tai mitä pitäisi tietää. Vahingonkorvausoikeudessa tuottamusvastuu käsittää myös tahallisella teolla aiheutetut vahingot. (Ståhlberg & Karhu, 2020, 87, 93.)

Syy-yhteys tarkoittaa sitä, että toiminnalla tai laiminlyönnillä ja vahingolla tulee olla yhteys eli pitää kyetä näyttämään toteen, että juuri kyseinen toiminta tai laiminlyönti on aiheuttanut vahingon. Syy-yhteys todetaan yleensä luonnonlakien ja ihmisyhteisön toiminnasta olevan tiedon avulla. Syy-yhteyttä voidaan arvioida esittämällä hypoteettinen kysymys: olisiko vahinko tapahtunut, vaikka vastuuperusteeksi väitettyä syytä ei olisi ollut? (Ståhlberg & Karhu 2020, 383, 442.)

Ennalta-arvattavuus vahingonkorvauksen edellytyksenä tarkoittaa sitä, että vahinkoon johtaneen tapahtuman tai teon seuraus olisi pitänyt olla vahingonaiheuttajan sen hetkellä ymmärtämyksellä ennalta arvattavissa (Ståhlberg & Karhu 2020, 398). Vahingon ennalta-arvattavuus ei aina ole kovinkaan yksiselitteinen, joten ennalta-arvattavuutta tulee arvioida tapauskohtaisesti.

4.2 Alle 18-vuotiaan vahingonkorvausvelvollisuus

Alle 18-vuotiaan vahingonkorvausvelvollisuudesta vahingonkorvauslain 2 luvun 2 § säättää, että hän on velvollinen korvaamaan siitä määrän, joka hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa, teon laatuun, vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusoloihin sekä muihin olosuhteisiin katsoen harkitaan kohtuulliseksi.

Vahingonkorvausvelvollisuudella ei siis ole varsinaisesti alaikärajaa, mutta tapauskohtaisesti tulee harkita, onko vastuu kuitenkin lapsen huoltajalla. Joissakin alaikäisen aiheuttamissa vahingoissa kuitenkin katsotaan, että vanhemmat ovat vastuussa lapsensa aiheuttamasta vahingosta eli heillä on tuottamuksellinen vastuu vahingosta. Tämä edellyttää, että katsotaan vanhempien laiminlyöneen asianmukaisen kasvatuksen tai valvonnan. Myös sellaisille henkilöille, jotka muusta syystä ovat vastuussa alaikäisen tai syyntakeettoman valvonnasta, voi syntyä tällainen tuottamuksellinen vahingonkorvaus velvollisuus. Esimerkiksi koulu voi olla vastuussa vahingon korvaamisesta koulu-kiusaamistapauksissa. (Ståhlberg & Karhu 2020, 267.)

4.3 Rikollisella teolla aiheutettu vahinko

Alle 15-vuotiasta siis koskee vahingonkorvausvelvollisuus, vaikka rikosoikeudellista vastuuta ei ole. Kun alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, voi siis olla, että vahingonkorvaus on ainoa seuraamus, jonka hän tekemästään rikollisesta teosta joutuu kärsimään. Vaikka alaikäisen vahingonkorvauksia yleensä aina kohtuullistetaan voi silti maksettavaksi jäädä suuriakin summia riippuen vahingon laajuudesta. Esimerkiksi Mikkelissä vuonna 2019 paloi osa koulusta alaikäisten poikien tulitikkuleikkien seurauksena. Arvion mukaan vahingon kustannus olisi noin 2–3 miljoonaa euroa (Ruokoski 2019.) Edellä mainitussa tapauksessa alaikäisille maksettavaksi lankeavat korvaukset voivat siis muodostua suuriksi, vaikka niitä kohtuullistettaisiinkin. Lisäksi tulee ottaa myös huomioon, että luultavasti he eivät kykene maksamaan vahingonkorvauksia heti, vaan ne lankeavat maksettavaksi vasta siinä vaiheessa, kun heillä on säännölliset tulot, jolloin korvaussumma on ennistä korkeampi, johtuen korvaussummalle kertyneistä koroista.

5 SOVITTELU

Sovittelu on vaihtoehto oikeudenkäynnille. Sovittelussa rikoksen osapuolet kohtaavat toisensa. Osapuolet voivat keskustella koulutettujen, puolueettomien ja vaitiolovelvollisten vapaaehtoisovittelijoiden välityksellä tapahtuneesta. Sovittelu on maksuton ja perustuu asianosaisten vapaaehtoisuuteen. Sovittelun voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. (RIKU.) Aloitteen sovittelusta voi tehdä rikoksen osapuoli, poliisi, sosiaaliviranomainen, syyttäjä tai esimerkiksi alaikäisen huoltaja. (Sovittelu.fi) Poliisilla on velvollisuus kertoa rikoksen osapuolille sovittelumahdollisuudesta. (Esitutkintalaki 4:18)

Sovittelussa ei ratkaista tapauksen rikosoikeudellista puolta, mutta se voi vaikuttaa tulevaan rangaistukseen. Sovittelussa saatu sovinto voi lieventää tuomioistuimen antamaa tuomiota tai parhaimmassa tapauksessa vapauttaa tuomiosta kokonaan.

Sovittelun edellytyksenä on, että tapauksessa on vähintään kaksi osapuolta, joista ainakin toinen on luonnollinen henkilö ja molemmat suostuvat sovitteluun. (Sovittelu.fi) Asian tulee olla myös sellainen rikos, joka sopii soviteltavaksi. Tällaisia rikoksia on esimerkiksi pahoinpitelyt, varkaudet ja vahingonteot. (Syyttäjälaitos.fi)

Vaikka alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, voidaan silti alle 15-vuotiaan rikollista tekoa sovitella poliisista riippumattomassa sovittelutoimistossa. Yleensä sovittelussa sovitellaan rikollisella teolla aiheutettua vahinkoa ja vahingonkorvausta. Sovittelussa voidaan sopia esimerkiksi maksusuunnitelma vahingonkorvauksista. Sovittelussa sovitut vahingonkorvaukset ovat perintäkelpoisia. Jos sovittelun asianosainen on alaikäinen, kysytään suostumusta sovitteluun lisäksi alaikäisen huoltajalta.

Sovittelutoimiston henkilöstö lähettää sovittelun lopussa tiedon poliisille sekä syyttäjälle sovittelun lopputuloksesta, oli lopputulos mikä tahansa. Tämän jälkeen tehdään päätös, jatkuuko asian käsittely tuomioistuimessa. Mikäli kyseessä on asianomistajarikos ja sovintoon on päästy ja asianomistaja peruu syyttämispyyntön, rikoksen tutkinta päätetään esitutkintalain perusteella. Tässä tapauksessa poliisi voi tehdä päätöksen tutkinnan päättämisestä. (THL 2016.)

6 POLIISIN ENNALTA ESTÄVÄ TOIMINTA

Poliisilain (2011/872) ensimmäisessä pykälässä on säädetty poliisin tehtävät Suomessa. Lain mukaan poliisin tehtäväksi on säädetty oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Yhtenä tehtävänä poliisille on säädetty rikosten ennalta estäminen. (Poliisilaki 22.7.2011/872)

Poliisin ennalta estävää toimintaa ohjaa monien eri lakien, asetusten sekä määräysten lisäksi erilaiset strategiat. Poliisin ennalta estävän toiminnan strategian sisältämät työmuodot ovat lähipoliisitoiminta, Ankkuri-toiminta, Marak, paikallinen ongelmanratkaisu sekä huolta aiheuttavat henkilöt. (Turkka & Saarholm, 2023, 305).

6.1 Ankkuritoiminta

Ankkuritoiminta on moniammatillinen työmuoto, jossa on asiantuntijoita poliisista, sosiaalitoimesta, terveystoimesta sekä nuorisotoimesta. Ankkurin tarkoituksena on puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa nuorten hyvinvointiin ja rikosten ennalta estämiseen, sekä jo alkaneen rikoskierteen katkaisemiseen. (Ankkuritoiminta.fi) Ankkuritiimi voi tulla avuksi esimerkiksi tilanteissa, jossa nuori on joutunut itse rikoksen kohteeksi, on itse tehnyt rikoksia tai esimerkiksi käyttää huumeita. (Poliisi.fi)

Ankkuritiimi tapaa nuoren mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun tiimille on tullut tietoon nuoren rikoskäyttäytyminen. Tapaamisessa on mukana myös nuoren vanhemmat ja tapaaminen järjestetään yleensä poliisiasemalla. Tapaamisia on yleensä 1–3, ja niiden tarkoituksena on tukea nuorta sekä tarvittaessa ohjata hänet oikean avun tai tuen piiriin. Joissain tapauksissa nuoren perheelle tarjotaan myös apua tai tukea. (Turkka & Saarholm, 2023, 306):

Ankkuritiimi saa yleensä tiedon nuoren rikoskäyttäytymisestä poliisin rikosilmoituksen kautta. Tämän jälkeen Ankkuritiimi yhdessä kerää tietoa nuoresta, ja sopii tapaamisen nuoren ja vanhempien kanssa. Osallistuminen on vapaaehtoista. Yleensä ankkuritiimin johtajana on poliisi. (Turkka & Saarholm, 2023, 306.)

Ankkuritoiminnan keskiössä on nuorten hyvinvointi ja sisäisensuorvallisuuden edistäminen. Ankkuritaapaamisessa nuori kohdataan yksilönä ja kokonaisvaltaisesti. Tarkoituksena on huomioida yksilön tarpeet ja hänen elämänsä kannalta merkitykselliset asiat. Nuoren etu asetetaan etusijalle. Kokonaisvaltaisuus huomioidaan sillä, että ankkuritaapaamisiin otetaan mukaan vanhemmat tai huoltajat. Tämä auttaa tunnistamaan myös vanhempien tai huoltajien avun tarve. Tukien tarpeet pyritään

huomaamaan mahdollisimman ajoissa, jotta apua on tarjolla mahdollisimman laaja alaisesti. (Ankuritoiminnan käsikirja)

6.2 Lastensuojelu

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa lastensuojelun lainsäädännöstä. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lasten suojelun kolme perustehtävää ovat lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässään sekä varsinainen lasten suojelutehtävä. (Mitä on lastensuojelu?, 2023.)

Lastensuojelulain 25 § mukaan myös poliisi on velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos on tehtävässään saanut tietoon, että lapsen hoidon ja huolenpidontarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417) Tällainen lastensuojeluilmoitukseen johtava lapsen oma käyttäytyminen voi siis olla esimerkiksi rikoksien tekeminen tai muu lainvastainen toiminta. Lapsen kehitystä vaarantavat olosuhteet voivat olla esimerkiksi vanhempien alkoholin käyttö tai rikollinen toiminta. Myös jokin traumaattinen tilanne voi olla sellainen, josta poliisi ilmoittaa lastensuojeluviranomaiselle.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Tämä opinnäytetyö tehdään toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehtoinen toteutus tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallisella opinnäytetyöllä oma osaaminen ja ammattitaito näytetään jollain tuotoksella tai raportilla, eli produktilla. Produkti voi olla esimerkiksi jokin konkreettinen esine tai tapahtuma. Lisäksi luodaan raportti, joka kuvaa perusteellisesti tuotteeseen liittyviä lähtökohtia, valintoja ja ratkaisuja. (Kostamo yms. 2021)

Opinnäytetyömme produktina luomme diaesityksen, jonka esitämme Raahessa Merikadun koululla. Diaesityksemme käsittelee rikosoikeudellista vastuuta ja vahingonkorvausta nuorten näkökulmasta. Esitykseen sisällytetään myös esimerkkejä erilaisista tapauksista, joissa käsitellään vahingonkorvauksia ja niiden seurauksia.

Raportti on tärkeä osa opinnäytetyötä. Se kuvastaa opinnäytetyön eri vaiheita ja sen avulla voidaan päätellä, miten opinnäytetyö on onnistunut (Vilkka & Airaksinen 2003, 9). Opinnäytetyömme teoriaosuudessa käsittelemme, mitä on rikos, milloin rikosoikeudellinen vastuu alkaa ja mitä vahingonkorvausvelvollisuus pitää sisällään. Lisäksi käsittelemme poliisin ennalta estävää toimintaa, lastensuojelua ja sovittelua. Lopuksi vielä kerromme, miten toteutimme toiminnallisen osuuden opinnäytetyöstä ja miten onnistuimme siinä.

7.2 Produktin suunnittelu

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka produktina tuotimme diaesityksen. Tavoitteenamme oli luoda diaesitys, jota voidaan hyödyntää yläkouluikäisille opetuksessa. Diaesitystä voi käyttää sekä poliisit, että muut nuorten kanssa työskentelevät henkilöt. Aluksi pohdimme teemoja, joita halusimme tuoda nuorille esityksen aikana esille. Kun olimme päättäneet teemat, aloitimme diojen suunnittelun.

Koska kohderyhmänämme oli yläasteikäiset nuoret, halusimme tehdä esityksestämme mahdollisimman ymmärrettävän ja selkokiehisen, joka vastaa heidän kehitystasoa. Monesti oikeustieteelliset termit ovat melko vaikeaselkoisia, joten pyrimme mahdollisimman selkeästi avaamaan termit. Kuvilla halusimme elävöittää esitystä, jotta mielenkiinto säilyy koko esityksen ajan. Emme halunneet laittaa esitykseen pitkiä lauseita, ettei diat tule liian täyteen ja, että oppilaat eivät joudu keskittymään liikaa diojen lukemiseen. Tarkoituksena oli, että diat tukevat meidän suullista esitystä.

Diaesitystä tehdessämme keskustelimme diaesityksen sisällöstä ja pohdimme, mitkä ovat ne ydinasiat, joita haluamme tuoda oppitunnin aikana esille. Diaesitys oli nopeasti valmis, koska keskustelemalla aiheista löysimme pääkohdat, jotka laitoimme esitykseen. Olimme kuitenkin keskustelleet diaesityksen sisällöstä ennen kuin aloimme sitä työstää, joten tekovaihe oli helppo.

7.3 Produktin tuottaminen

Diaesityksemme koostuu yhteensä kolmestatoista diasta. Aivan aluksi halusimme tuoda nuorille tietoon, mikä on rikos, eli miten se määritellään oikeudellisesti. Koska aiheenamme on rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus, on rikoksen määrittely heti alkuun tärkeää. Toisessa diassa halusimme kertoa rikosoikeudellisesta vastuusta ja sen edellytyksistä.

Kolmas dia käsittelee alle 15-vuotiasta rikoksen tekijänä. Halusimme ottaa tämän esille, koska suurin osa kohdeyleisössä on alle 15-vuotiaita, joten aihe liittyy heihin vahvasti. Halusimme tuoda esiin sen, että esitutkinta päätetään rikosoikeudellisen vastuun puuttumisen vuoksi, mutta esitutkinnassa voidaan kuitenkin selvittää osallisuutta rikokseen, vahingonkorvaus asioita sekä mahdollisen omaisuuden takaisin saamista. Lisäksi kerroimme, että poliisi kirjaa asiasta lastensuojeluilmoituksen.

Neljäs dia käsitteli vahingonkorvausvelvollisuutta. Diassa halusimme korostaa sitä, että vahingonkorvausvelvollisuus koskee kaikkia ikään katsomatta. Kerroimme lisäksi, että alle 18-vuotiaiden vahingonkorvauksiin vaikuttaa muun muassa kehitystaso sekä teon laatu. Halusimme myös muistuttaa, että vahingonkorvaukset alkavat kerryttää korkoa, ja jokainen on itse vastuussa vahingonkorvauksista.

Viidennessä diassa kerroimme vahingonkorvausvelvollisuuden edellytyksistä tuottamuksen ja tahallisuuden näkökulmasta. Sen jälkeen kuudennessa diassa oli muutamia esimerkkejä nuorten tekemistä rikoksista, joissa vahingonkorvaukset olivat suuria. Näillä esimerkeillä halusimme tuoda ilmi, että pienet typerät päähänpistot voivat maksaa suuria summia. Seitsemännessä diassa kerroimme vielä mitä on aineellinen ja aineeton vahinko.

Kahdeksas dia käsitteli sovittelua. Sovittelusta kerroimme sovittelun edellytykset ja halusimme tuoda esiin, että se on hyvä etenkin alaikäisten rikosasioiden käsittelyssä muun muassa vahingonkorvauksien osalta. Kerroimme myös, että sovittelu voi joissain tapauksissa olla parempi vaihtoehto oikeudenkäynnille, sillä siellä saadaan keskustella rikosten osaisten kanssa ja päästä sovintoon.

Yhdeksännessä diassa kerroimme poliisin ennalta estävästä toiminnasta. Kerroimme ennalta estävän poliisitoiminnan muodot ja sen, että se on laissa säädetty poliisin tehtäväksi. Halusimme kes-

kittyä eniten ankkuritoimintaan, sillä se on nuorille suunnattu työmuoto, joka koostuu moniammatillisesta tiimistä. Ankkuritoiminnan tavoitteena on puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa nuorten rikollisuuteen ja sen ennalta ehkäisyyn.

8 KOULUVIERAILU

Opinnäytetyön toiminnallisena osuutena kävimme pitämässä oppitunnin Raahessa Merikadun koululla joulukuussa 2023. Koulu on yläkoulu, jossa opiskelee 13–15-vuotiaita nuoria. Oppitunti kesti 45 minuuttia ja se pidettiin koko yläkoulun oppilaille. Kouluvierailua varten olimme tehneet diaesityksen sekä Kahoot-tietokilpailun. Vaihdoimme Kahoot-tietokilpailun esitystä edeltävänä päivänä 4 kysymyksen palautelomakkeeseen, johon oppilaat voivat kirjoittaa meille palautetta oppitunnista.

8.1 Kouluvierailun suunnittelu

Ennen kouluvierailua olimme yhteydessä Merikadun koulun rehtoriin, jonka kanssa sovimme vierailun ajankohdan. Hän ehdotti ajankohdaksi joulukuun 20.päivää, jolloin opiskelijoilla on hieman muutettu lukujärjestys ennen joululomalle siirtymistä ja pystyisimme pitämään esityksen koko yläkoululle. Ajankohta sopi jokaisen luokan lukujärjestykseen edellä mainitun seikan takia. Koska olimme hyvissä ajoin sopineet kouluvierailun ajankohdan, pystyimme myös me molemmat vaikuttamaan tuleviin työvuoroihin, ja näin saimme molemmat toivottua vapaapäiviksi kyseisen päivän. Oppitunti oli suunniteltu pidettäväksi kello 11–11.45.

Oppituntia varten olemme tehneet yhdessä diaesityksen (Liite 1), jonka pohjalta pidämme oppitunnin koko yläkoululle koulun liikuntasalissa. Aloimme suunnitella diaesitystä hyvissä ajoin ennen kouluvierailua. Mietimme, mitkä olisivat keskeisimpiä asioita, joita haluamme tuoda esille oppitunnin aikana. Kuitenkin aikaa on rajallisesti vain yhden oppitunnin verran, joten kovinkaan syvällisesti asioita ei voida käydä läpi. Kokosimme diaesitykseen mielestämme tärkeimmät asiat aiheeseen liittyen ja varasimme aikaa myös mahdollisille kysymyksille ja keskustelulle.

Esityksemme aluksi käsittelemme rikosta. Tämän oli tarkoitus avata, mikä on rikos ja miten se määritellään. Tästä luonnollisesti siirryimme käsittelemään rikosoikeudellista vastuuta ja tässä tärkeimpänä pointtina meillä oli rikosoikeudellisen vastuun alaikäraja, koska esitys pidettiin oppilaille, joita sen alkaminen koskee tai tulee koskemaan parin vuoden sisällä. Kolmantena aiheena esityksessä oli vuorossa vahingonkorvausvelvollisuus. Vahingonkorvausvelvollisuudesta päällimmäisenä viestinä meillä oli se, että se koskee kaikkia, ikään katsomatta.

Esityksessä seuraavina aiheina käsitelimme sovittelua, poliisin ennalta estävää toimintaa ja Ankkuri-toimintaa. Sovittelusta halusimme tuoda esiin sen näkökulman, että siellä voidaan sovittaa myös alle 15-vuotiaan vahingonkorvauksia. Poliisin ennalta estävää toimintaa halusimme esitellä, koska sitä itsekkin olimme koululla tekemässä ja se on tärkeä työmuoto poliisissa. Ankkuri-toiminnan esille tuominen oli luonnollista, koska alle 15-vuotiaakin voi olla tämän työmuodon tarpeessa esimerkiksi rikoskierteen katkaisemiseksi.

Diaesityksemme aiheena on Rikosoikeudellinen vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus. Käsittelemme mukaan monella alaikäisellä on virheellinen käsitys siitä, että jos ei ole vielä rikosoikeudellisesti vastuussa, ei joutuisi myöskään korvaamaan aiheuttamia vahinkoja. Tämän lisäksi kerroimme esityksessämme poliisin ennalta estävästä toiminnasta sekä sovittelusta.

Esityksen jälkeen tarkoituksena oli pitää vielä Kahoot-tietokilpailu, jossa on kysymyksiä esitykseemme liittyen. Kahoot-tietokilpailun tarkoituksena oli palauttaa oppilaiden mieleen aiemmin esityksessämme esille tuomia tärkeitä asioita ja sillä oli tarkoitus myös kerätä palautetta oppitunnista.

Muutama viikko ennen oppitunnin pitämistä, koulun rehtori lähestyi meitä sähköpostitse ja kysyi, voisimmeko kertoa myös muutamista muista asioista vierailun yhteydessä. Rehtori halusi meidän kertovan muun muassa siitä, miten jotkut rikokset voivat vaikuttaa tulevaisuudessa mahdollisen ammatin saamiseen, esimerkiksi vartijakorttiin tai muihin poliisin myönnettäviin asiakirjoihin tai lupiin. Ajattelimme, että tämä aihe liittyy hieman meidän esitykseemme, joten kerromme hieman myös näistä asioista. Emme kuitenkaan lisänneet sitä meidän diaesitykseemme, vaan kerromme muiden asioiden ohessa näistä. Esityksen pääpaino on kuitenkin meidän opinnäytetyömme aihe.

Oppitunnin järjestämisessä hieman huolta herättää suuri ryhmä koko, sillä paikalla on koko yläkoulun oppilaat, eli lähes 300 opiskelijaa. Oppitunnilla ei välttämättä synny vuorovaikutusta meidän ja oppilaiden välillä, johtuen suuresta ryhmäkoosta. Lisäksi huolettaa, miten oppilaat jaksavat keskittyä oppituntiin johtuen ajankohdasta juuri ennen joululomaa.

Oppituntia edeltävänä päivänä päätimme vaihtaa Kahoot-tietokilpailun perinteiseen kyselylomakkeeseen, koska huomasimme, että Kahoot-kyselyn ilmaisversioon ei voi osallistua kuin 40 henkilöä. Oppilaita olisi kuitenkin tulossa oppitunnille noin 300. Teimme siis 4 kysymyksen kyselylomakkeen (Liite 2), jolla keräämme palautetta.

Edeltävänä iltana kävimme myös diaesityksemme läpi, ja sovimme, miten jaamme esitysvuorot keskenämme.

8.2 Kouluvierailun toteutus

Keskiviikkona 20.12.2023 saavuimme hyvissä ajoin Merikadun koululle, jotta saimme valmistella oppituntia ja laitoimme tietokoneet ja muut laitteet valmiiksi. Tapasimme ennen oppitunnin alkua koulun henkilökuntaa ja keskustelimme oppitunnin aiheesta. Koululla meille selvisi, että oppilaita oli kielletty ottamasta puhelimia mukaan oppitunnille, joten onneksi päädyimme vaihtamaan Kahoot-kyselyn perinteiseen paperiseen kyselylomakkeeseen.

Kello 11 koko yläkoulu saapui liikuntasaliin, jossa olimme valmiina esityksemme kanssa. Aloitimme oppitunnin esittelemällä itsemme ja kerroimme, miksi olemme saapuneet koululle. Tämän jälkeen siirryimme itse aiheeseen.

Esityksen aikana kyselimme oppilailta aiheeseen liittyviä kysymyksiä, mutta suuren opiskelijamäärän vuoksi oppilaat eivät olleet kovinkaan aktiivisia vastaamaan kysymyksiimme. Tämä oli kuitenkin odotettavissa. Kerroimme kuitenkin, että kesken esityksen saa kysyä, jos mieleen tulee jotain kysyttävää. Muutamat oppilaat uskaltautuivat kysymään kysymyksiä, mutta enimmäkseen koulun henkilökunta esitti kesken esityksen meille kysymyksiä aiheeseen liittyen.

Kun olimme pitäneet diaesityksemme, annoimme vielä mahdollisuuden esittää oppitunnin aiheeseen, poliisin ammattiin tai koulutukseen liittyviä kysymyksiä. Muutamat oppilaat uskaltautuivat esittämään meille aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joihin vastasimme. Joitakin kiinnosti poliisiksi opiskelu ja näin ollen saimme myös niihin kysymyksiin vastata.

Tämän jälkeen jaoimme jokaiselle oppilaalle palautelomakkeen, johon olimme laittaneet muutamia kysymyksiä esitykseemme liittyen. Näiden pohjalta pystymme analysoimaan onnistumistamme.

Koulun rehtori halusi, että kerromme miten rikokset voivat vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen, esimerkiksi vartijakorttiin tai muuhun poliisin myöntämään lupaan, joten kerroimme nuorille vielä näistä. Tämän jälkeen rehtori tuli kanssamme liikuntasalin eteen ja halusi haastatella meitä. Hän kysyi poliisin ammatista ja työtehtävistä.

Lopuksi keräsimme vielä oppilailta palautekyselyt ja juttelimme koulun henkilökunnan kanssa. Koko henkilökunta kiitteli meitä tärkeästä ja ajankohtaisesta esityksestä.

Hieman mietimme etukäteen, miten oppilaat jaksavat keskittyä vielä juuri ennen joululomaa opiskeluun tai kuuntelemaan meidän esitystämme. Heillä on ollut pitkä syksy takana ja joululomaan oli enää muutama päivä. Onneksemme huomasimme, että keskittyminen oli lähes huippuluokkaa ja

saimme ilman mitään häiriötekijöitä pitää oppituntimme. Luultavasti tähän vaikutti se, että oppituntia oli pitämässä jokin muu, kuin koulun omaa henkilökuntaa.

9 PALAUTE JA ITSEARVIINTI

Halusimme kerätä palautetta oppilailta, koska meille oli tärkeää saada oppitunnistamme palautetta, jotta mahdollisesti oppitunnin sisältöä ja toteutustapaa olisi mahdollista kehittää kohderyhmää enemmän palvelevaksi. Kysyimme palautteen välittömästi oppitunnin jälkeen, jotta varmasti saimme palautetta. Jos palautetta olisi kysytty myöhemmin, olisivat monet jo unohtaneet koko tunnin sisällön tai heillä ei enää olisi ollut motivaatiota vastata palautekyselyyn. Palautteen pohjalta on myös helpompi arvioida omaa onnistumista peilaamalla omaa kokemusta oppitunnista siihen, miten oppilaat ovat sen kokeneet.

9.1 Palaute oppilailta

Keräsimme oppilailta palautetta oppitunnin jälkeen kyselylomakkeella (Liite 2). Kysymyksiämme oli:

1. Oliko oppitunti hyödyllinen?
2. Opitko jotain uutta, mitä?
3. Tiesitkö ennen oppituntia, että alaikäinen on korvausvelvollinen?

Lisäksi neljäntenä kohtana oli vapaa palaute, johon sai antaa oppitunnista mitä tahansa palautetta. Vastauksia kyselyyn tuli 168, mikä yllätti meidät positiivisesti. Arvion mukaan oppitunnille osallistui noin 300 oppilasta. Koska tarkkaa oppitunnille osallistuneiden oppilaiden lukumäärää emme tiedä, emme myöskään voi muodostaa kyselyn vastausprosenttia.

Teimme kahdesta kysymyksestä, joihin pystyi vastamaan kyllä tai ei, kuviot. Kysymykseen, "Oliko oppitunti hyödyllinen?" (Kuvio 1), 72 prosenttia vastanneista vastasi kyllä. Osassa vastauksissa tuli ilmi, että vaikka aihe oli tuttu, on sitä hyvä kuitenkin kerrata. Osa taas oli sitä mieltä, että aihe oli niin tuttu, että oppitunti ei ollut kovinkaan hyödyllinen. 28 prosenttia vastaajista vastasi ei, mutta perusteluja tälle ei juurikaan saatu. Ongelmana perustelujen puuttumiselle saattoi olla, että kysymyksen asettelu oli sen kaltainen, että se ei motivoinut vastaajia perustelemaan vastaustaan.

Kuvio 1.

Kysymykseen, ”Tiesitkö ennen oppituntia, että alaikäinen on korvausvelvollinen?” (Kuvio 2) 83 prosenttia vastasi kyllä. Tämä voisi kertoa siitä, että aiheesta on selkeästi käsitelty jo aiemminkin. Vaikka kyllä-vastauksia olikin reilusti enemmän, kertoo tämä silti siitä, että aiheesta oli hyvä käydä pitämässä oppitunti, sillä kaikilla tietoa alaikäisen korvausvelvollisuudesta ei ollut. Kun vertaa näiden kahden kysymyksen vastauksia keskenään, voidaan todeta, että aihe oli tuttu, mutta silti oppilaat kokivat oppitunnin hyödyllisenä.

Kuvio 2.

Vapaan palautteen osiossa oppilaat kiittelivät, että esitys oli tarpeeksi tiivis ja selkeä ja oppitunti sopivan mittainen. Lisäksi aiheesta pidettiin tärkeänä ja kiinnostavana sekä esitystä onnistuneena. Eräessä palautteessa kaivattiin enemmän esimerkkejä ja tämä huomio oli varmasti ihan paikallaan.

9.2 Kyselyn luotettavuus

Kyselyn tuloksia tarkastellessa tulee kiinnittää erityistä huomiota vastaajien ikään ja kehitysvaiheeseen. Yläkouluikäiset nuoret antavat tärkeää tietoa ja näkemystä erilaisiin yhteiskunnallisiin ja rikosoikeudellisiin sisältöihin, mutta ovat ikäänsä peilaten myös vaiheessa, jossa esimerkiksi ryhmäpaine tai sosiaaliset hierarkiat voivat vaikuttaa vastausmotiveihin ja tätä kautta kyselyn tuloksiin.

Konformisuus, eli yksilön mukautuminen enemmistön mielipiteeseen, on erityisen vahvaa nuorena. Tämän takia nuori saattaa vastata ryhmän odottamalla tavalla, vaikka itse ajattelisi eri tavalla asiasta. (Suoninen ym. 2014, 15.) Koska oppitunnillamme koko koulun oppilaat olivat samassa tilassa ja istuivat melko tiiviisti, näkivät he, kun muut oppilaat vastasivat. Konformisuus vaikuttaa tällaisessa tilanteessa vahvasti, joten kyselyn vastauksia tutkittaessa tulee olla hieman kriittinen.

Mikäli tutkimusta haluaisi jatkokehittää, voisi teemaan liittyen toteuttaa esimerkiksi syvempiä teemahaastatteluja, jossa vastaaja pääsisi vastaamaan kysymyksiin rauhassa ilman aika- ja ryhmäpainetta.

9.3 Itsearviointi kouluvierailusta

Alkuun jännitti, minkälaisen vastaanoton saamme ja jaksavatko oppilaat keskittyä esitykseen. Iloksellemme huomasimme, että oppilaat keskittyivät hyvin ja saimme pidettyä oppitunnin häiriöttä. Olimme valmistautuneet oppituntiin riittävästi, sillä asian esittäminen oli sujuvaa ja osasimme antaa vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Mielestämme diaesityksen rakenne oli hyvä ja piti oppilaiden mielenkiinnon hyvin yllä.

Olemme tyytyväisiä oppituntiimme koululla. Palautteen perusteella voimme todeta onnistuneemme niin esityksen keston kuin aiheenkin osalta. Asiaa diaesityksessä oli monesta aiheesta, mutta mielestämme onnistuimme jokaisesta aiheesta kertomaan tärkeimmät asiat. Palautteen perusteella esitykseen ei ollut kuitenkaan sisällytetty liikaa asioita.

10 POHDINTA

Opinnäytetyö onnistui mielestämme hyvin. Työn tavoitteena oli lisätä nuorten, etenkin alle 15-vuotiaiden tietämystä rikosoikeudellisesta vastuusta sekä vahingonkorvausvelvollisuudesta. Teimme diaesityksen, jota hyödynsimme opetustilanteessa Merikadun koululla. Tämän lisäksi halusimme osaltamme olla edistämässä poliisin helposti lähestyttävyyttä, joka mielestämme onnistui kouluvierailun yhteydessä. Kaiken tämän lisäksi saimme itse lisää tietoa opinnäytetyömme aiheesta.

Perehdyimme laajasti eri kirjallisuuksiin, artikkeleihin, sivustoihin ja lainsäädäntöihin opinnäytetyöprosessin aikana. Ennen opinnäytetyön aloittamista olimme rajanneet aiheemme, joten työn tekeminen oli huomattavasti helpompaa.

Toiminnallisen opinnäytetyön produktina teimme diaesityksen, joka onnistui mielestämme hyvin. Produktia tullaan varmasti hyödyntämään tulevaisuudessa sekä meidän että muidenkin toimesta. Produkti on todettu toimivaksi meidän puolestamme, joten jokainen, joka produktia haluaa hyödyntää, on oikeutettu käyttämään sitä.

Jouduimme viime hetkellä muuttamaan toimintatapaa, jolla keräämme palautetta oppitunnista. Tämä lisäsi meidän työtämme, kun jouduimme manuaalisesti keräämään palautetta ja analysoimaan sitä. Jos olisimme huomanneet aikaisemmin, että Kahoot-tietokilpailuun voi osallistua ainoastaan 40 osallistujaa, olisimme voineet kehittää jonkin muun tavan kerätä palautetta. Esimerkiksi joku internet-kysely olisi voinut olla helpompi käsitellä. Tämä ei kuitenkaan vaikuta meidän opinnäytetyöhömmö kovinkaan paljon, mielestämme vain ja ainoastaan palautteen luotettavuuteen ja analysointiin. Jatkoa ajatellen voimme mahdollisille muille oppitunneille kehittää nykyaikaisemman palautekyselyn, entä kuin vain paperinen lomake.

Mielestämme nuorille tulisi kertoa varhaisemmassa vaiheessa etenkin vahingonkorvausvelvollisuudesta, sillä uskomme, että edelleen joillakin on virheellinen käsitys aiheesta. Omalta osaltamme haluamme olla mahdollisuuksien mukaan lisäämässä lasten ja nuorten tietämystä asiasta.

LÄHTEET

Ankkuritoiminnan käsikirja, Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164528/SM_2022_40.pdf?sequence=1&isAllowed=y luettu 24.10.2023

Child Rights International Network 2019: Minimum Ages of Criminal Responsibility in Europe. Luettavissa: <https://archive.crin.org/en/home/ages/europe.html>. Luettu 30.10.2023

Committee on the Rights of the Child 2019: General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system. Luettavissa: <file:///C:/Users/Koti/Downloads/G1927557.pdf>. Luettu 9.11.2023.

Esitutkintalaki 22.7.2011/805. Luettavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>

Kostamo, P yms. 2004: Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Art House Oy. Helsinki

Koutonen J & Manninen, C 2022: Alle 15-vuotiaiden väkivaltarikokset puhuttavat – oikeusoppineen mielestä rikosoikeudellisen vastuun ikäraja ei ole syytä laskea. Uutinen. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20006095>. Luettu 3.12.2023

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>

Melander, S 2010: Rikosoikeus 2010-luvulla. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut, Helsinki

Melander, S 2021: Alentunut syntyäikeisuus – oikeudellisesti tarpeellinen mutta vaikea käsite. Luettavissa: [duo16537.pdf \(duodecimlehti.fi\)](#), luettu 2.12.2023

Melander, S 2023: Pitäisikö rikosoikeudellinen vastuuikäraja laskea 14 vuoteen? MTV:n uutinen, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/pitaisiko-rikosoikeudellinen-vastuuikaraja-laskea-14-vuoteen-nain-vastaa-rikosoikeuden-professori/8682812#gs.6vd71o> luettu 26.10.2023

Mitä on lastensuojelu? 2023 Luettavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>, luettu 10.11.2023

Nurmi, L 2023: Oikeusministeri Leena Meri kertoo, että Suomelle tulee nyt hätähuutoja Pohjoismaista: "Toimikaa nopeasti". Uutinen. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/6edba67b-654f-4419-a996-7f35e8ef023a>. Luettu 3.12.2023

Poliisi: <https://poliisi.fi/ankkuritoiminta-nuorten-tukena> Luettu 3.12.2023

Poliisilaki 22.7.2011/872. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872>. Luettu 24.10.2023

Rikoslaki 19.12.1889/39. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Luettu 24.10.2023

RIKU: Ohjeita sovittelua harkitsevalle. Luettavissa <https://www.riku.fi/opaat-ja-ohjeet/ohjeita-sovitte-lua-harkitsevalle/> Luettu 10.11.2023

Ruokoski, V 2019: Mikkelin koulupalon kustannuksiksi arvioidaan 2–3 miljoonaa euroa. Uutinen. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-10850272> luettu 18.12.2023

Sisäministeriö 2019: ENSKA, Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023. Helsinki. Luettavissa: <https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf/ae0d1f5-8fc9-fac6-1e60-68c0374e296f/Poliisin+ennalta+est%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6n+strategia+2019-2023.pdf.pdf>. Luettu 24.10.2023

Sovittelu: Mitä sovittelu on? Luettavissa: <https://sovittelu.fi/mita-sovittelu-on/>, luettu 2.12.2023

Sovittelun merkitys oikeusprosessissa 2016: Luettavissa: <https://thl.fi/fi/palvelut-ja-asiointi/valtion-sosiaali-ja-terveydenhuollon-erityispalvelut/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu/lait-ja-oikeudet/sovittelun-merkitys-oikeusprosessissa> luettu 5.12.2023

Ståhlberg, P & Karhu, J 2020: Suomen vahingonkorvausoikeus. Alma Talent Oy, Helsinki E-kirja luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polaris.idm.oclc.org/teos/BAXBXATBBBEE#/kohta:II\(\(20\)Korvaus\(\(ad\)vastuun\(\(20\)\)\(\(ad\)edellytykset\(:14\(\(20\)Syy-yhteys\(\(20\)korvausvastuun\(\(20\)edellytyksen\(\(e4\):14.9\(\(20\)Lopputoteamuk-sia\(\(20\)syy-yhteydest\(\(e4\):14.9.2\(\(20\)Syy-yhteyden\(\(20\)perusteella\(\(20\)tapahtuva\(\(20\)vastuun\(\(20\)rajaaminen/piste:t4ZC](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polaris.idm.oclc.org/teos/BAXBXATBBBEE#/kohta:II((20)Korvaus((ad)vastuun((20))((ad)edellytykset(:14((20)Syy-yhteys((20)korvausvastuun((20)edellytyksen((e4):14.9((20)Lopputoteamuk-sia((20)syy-yhteydest((e4):14.9.2((20)Syy-yhteyden((20)perusteella((20)tapahtuva((20)vastuun((20)rajaaminen/piste:t4ZC) luettu 9.11.2023. Sisäinen lähde.

Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A. & Ahokas, M. 2014. Arjen sosiaalipsykologia. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Syyttäjälaitos, <https://syyttajalaitos.fi/rikosasioiden-sovittelu>, luettu 2.12.2023

Tapani, J 2016: Rikosvastuun perusteet, Turun yliopisto, Suomen yliopistopaino Oy – Juvenes print 2016

Turkka, H & Saarholm, J 2023: Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun. PS-kustannus, Jyväskylä

Vilka, H & Airaksinen, T 2003: Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.–2. painos. Helsinki, Tammi

LIITE 1 DIASARJA RIKOSOIKEUDELLISESTA VASTUUSTA JA VAHINGONKORVAUSVELVOLLISUUDESTA

RIKOS

- Mikä on rikos?
 - Tunnusmerkistön mukainen
 - Oikeudenvastainen
 - Syllisyyttä osoittava

RIKOSOIKEUDELLINEN VASTUU

- Henkilö voidaan tuomita rangaistukseen rikoksesta
- Rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on teon hetkellä täyttänyt viisitoista vuotta ja on syntakeinen.
- Ei yläikärajaa
- Syntakeeton vs. syntakeinen
- Päihtymys?

19.1.2024

ALLE 15-VUOTIAS RIKOKSEN TEKIJÄNÄ

- Esitutkinta päätetään rikosoikeudellisen vastuun puuttumisen vuoksi
- Voidaan kuitenkin selvittää:
 - Osallisuutta rikokseen
 - Vahingonkorvausta
 - Omaisuuuden takaisin saamista
- Poliisi kirjaa lastensuojeluilmoituksen ja rikosilmoituksen.
 - Lastensuojelulaki 5:25 §

19.1.2024

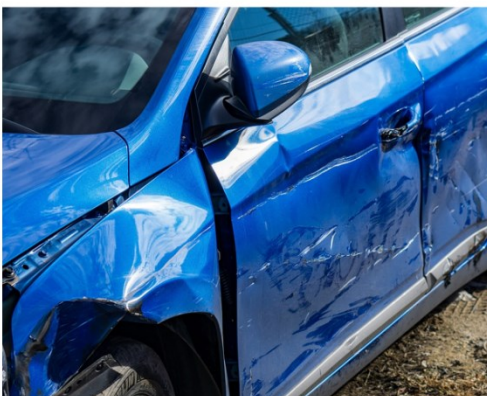
VAHINGONKORVAUS- VELVOLLISUUS

- Joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen.
 - Itse vastuussa korvauksista
 - Vanhemmat ei vastuussa edes alaikäisen korvauksista
 - Korkei tekohetkestä alkaen
- Koskee kaikkia ikään katsomatta.
- Alle 18 vuotiaiden korvauksiin vaikuttaa ikä, kehitystaso, varallisuus, teon laatu ja muut olosuhteet.

19.1.2024

VAHINGONKORVAUS- VELVOLLISUUS

- Tuottamus tarkoittaa huolimattomuutta tai laiminlyöntiä, joka voi johtaa vahinkoon tai loukkaukseen.
- Tahallisuus tarkoittaa, että teko on tehty tarkoituksella ja tiedostaen seuraukset.

19.1.2024

ESIMERKKEJÄ

Kunnat

Nuoret joutuvat vastuuseen Olavin leikkipuiston palosta Mustasaassa – kunta aikoo vaatia taloudellista korvausta kokonaisuudessaan

Epäillyt neljä nuorta ovat alle viisitoistavuotiaita. Siitä huolimatta heille lankeaa maksettavaksi arviolta 150 000 euroa. Kunta lisää myös kameravalvontaa tulevaisuudessa.

Mustasaaren kunta aikoo vaatia korvauksia Olavin leikkipuiston palosta Poliisin mukaan epäiltyinä on neljä alle viisitoistavuotiaista lasta. Vahingonkorvaus 150 000 euroa.

Kotimaa

Ruununmyllyn koulun paloa tutkitaan törkeänä tuhotyönä

Tuhotyöstä epäiltyinä on koulun kahta alaikäistä henkilöä.

JAA

"Kiinteistöpalloissa korvausvaatimukset ovat lähtökohtaisesti kymmeniätuhansia euroja."

Talviset

Mikkelissä koulupalon syyttäneillä pojilla vahingonkorvausvastuu – vahingot ovat arviolta kolme miljoonaa euroa

Poliisin mukaan poikien ei ollut tarkoitus viime kesänä polttaa koulua, vaan ainoastaan leikkiä tulilla.

Kesäkuu 2019 Mikkelissä koulu paloi lasten tulileikkien seurauksena. Vahingot kohosivat noin kolmeen miljoonaan euroon.

19.1.2024

VAHINGONKORVAUKSIA

- Aineellinen vahinko
 - Fyysinen tai taloudellinen vahinko
 - omaisuus tai esine
- Aineeton vahinko
 - Muuta kuin taloudellista vahinkoa
 - Kärsimys, kipu, pysyvä haitta

19.1.2024

SOVITTELU

- Sovittelu on vaihtoehto oikeudenkäynnille.
- Yleensä nopeampi kuin oikeudenkäynti.
- Voidaan sovittaa riita- ja rikosasioita.
- Etenkin alaikäisille
- Voidaan sopia esimerkiksi vahingonkorvauksista.
 - Perintäkelpoisia sovittelun jälkeen
 - Maksusuunnitelmat

19.1.2024

POLIISIN ENNALTA ESTÄVÄ TOIMINTA

- Poliisilaissa määritelty poliisin tehtäväksi
 - Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.
- Lähipoliisitoiminta, Ankkuri, Marak, POR, HAH.

19.1.2024

ANKKURITOIMINTA

- Moniammatillinen tiimi, joka koostuu:
 - Poliisi
 - Terveystoimi
 - Sosiaalitoimi
 - Nuorisotyö

- Tavoitteena puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa nuorten rikollisuuteen ja sen ennalta ehkäisyyn.

19.1.2024

KYSYTTÄVÄÄ?

19.1.2024

LÄHTEET

Kuvat: Pixabay.com

Vahingonkorvauslaki

Poliisilaki

Oikeus.fi

Rikos oikeus 2010-luvulla, Melander Sakari

Lasten ja nuorten rikokset, Heikki Turkka, Julia Saarholm

Iltsanommat, Yle

LIITE 2 KYSELYLOMAKE

1. Oliko oppitunti hyödyllinen?
2. Opitko jotain uutta, mitä?
3. Tiesitkö ennen oppituntia, että alaikäinen on vahingonkorvausvelvollinen?
4. Vapaa palaute: